

Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków w roku 2014

W 2014 r. w Dziale Dokumentacji Zabytków zatrudniony był adiunkt Andrzej Bierca.

Zbiory

W roku sprawozdawczym zbiory Działu powiększyły się o kolejne posyty dokumentacji technicznej Bastei, wyremontowanej w latach 2011-2013.

W 2014 r. kontynuowana była praca związana z zakładaniem kart katalogu naukowego dokumentacji fotograficznej i zbioru map w komputerowym systemie wspomagania pracy muzeów i innych instytucji kultury „MUZEO”. Wprowadzono 24 rekordy.

Pracownik Działu A. Bierca w roku sprawozdawczym wykonał dokumentację fotograficzną zabudowy zabytkowej Stargardu i zmian w architektonicznym krajobrazie miasta następujących miejsc i obiektów: Arsenal; Basteja; Baszta Tkaczy; Baszta Morze Czerwone; dawny budynek Biblioteki Pedagogicznej przy ul. Bolesława Krzywoustego; park Piastowski i odcinek murów miejskich pomiędzy Basteją a Bramą Pырzycką; odcinek muru miejskiego przy ul. Klasztornej i przy kościele św. Jana Chrzyciciela; park Popiela; budynek byłej pralni wojskowej przy ul. Żeglarskiej; nowo budowany budynek Komendy Powiatowej Policji w Stargardzie; kościół Mariacki; odcinek muru obronnego przy ul. Strażniczej (stan przed i w trakcie remontu); hotel PTTK; basteja przy ul. Strażniczej; ul. Prezydentów RP Lecha Kaczyńskiego i Ryszarda Kaczorowskiego; park Bolesława Chrobrego.

Na terenie powiatu wykonano dokumentację fotograficzną następujących obiektów: pałacu w Trzebiatowie (stan po remoncie) i Bytowie (w trakcie remontu); cerkwi w Dolicach (w trakcie remontu); dworu w Karkowie; nagrobka w parku dworskim w Nowej Dąbrowie; wnętrz kościołów w Sownie, Krępcowie, Małkocinie, Grabowie, Łęczycy, Lutkowie; rzeźb gotyckich (po konserwacji) w kościele w Kolinie; lapidarium w Kobylance oraz w Kicku; kaplicy cmentarnej w Starej Dąbrowie.

Kwerendy

W dniach 12-17 października Pracownik Działu A. Bierca wspólnie z pracownikiem Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną Piotrem Tarnawskim, przeprowadzili kwerendę w zbiorach *Heimathaus Stargard* w Elmshorn. W jej trakcie wykonane zostały elektroniczne kopie eksponowanych tam materiałów ikonograficznych. W *Heimathaus Stargard* zgromadzone są głównie materiały pochodzące z darów dawnych mieszkańców Stargardu lub ich krewnych przedstawiające miasto i jego mieszkańców przed 1945 r. Są to m.in.: fotografie, gazety, diapozytywy, maszynopisy, kserokopie ukazujące m.in. przedwojenne szkolnictwo, przemysł, kolej, tereny zielone, historyczną zabudowę. Znaczny zbiór stanowią też materiały ikonograficzne dokumentujące historię stargardzkiego garnizonu w latach 1920-1945. Zbiory znajdujące się w *Heimathaus Stargard* (mieszczącym się w odrestaurowanym budynku z 1721 r.) pozostają pod opieką Pani Ingrid Luczkowski i jej męża Güntera, dawnego mieszkańca Stargardu mieszkającego do 1945 r. przy obecnej ul. Warownej (do 1945 r. Westmauer Strasse) w zabudowanej chatowni przy Baszcie Morze Czerwone.

Ponadto pracownik Działu A. Bierca przeprowadzał kwerendę w zbiorach Książnicy Pomorskiej w Szczecinie dotyczącą Urzędu Bezpieczeństwa w Stargardzie.

W oparciu o materiał zgromadzony m.in. w Dziale Dokumentacji Zabytków pracownik Działu, udzielił informacji i udostępnił materiały o:

- posiadanej dokumentacji ikonograficznej obecnej ul. Władysława Łokietka w Stargardzie;
- historycznym wyglądzie odcinka muru miejskiego przy ul. Klasztornej (dla Urzędu Miejskiego w Stargardzie);
- historii lotniska wojskowego w Kluczewie;
- ikonografii historycznej budynku Bastei (dla Urzędu Miejskiego w Stargardzie);
- zdobyciu Stargardu 5 marca 1945 r. przez Armię Czerwoną (dla Urzędu Miejskiego w Stargardzie);
- Stalagu II B Hammerstein (Czarne);
- ikonografii historycznej obecnej ul. Prezydentów RP Lecha Kaczyńskiego i Ryszarda Kaczorowskiego w Stargardzie (dla Biura Projektowego ZARYS z Dobrej);
- liczebności garnizonu stargardzkiego w latach 1800-1939;
- Kolumnie Zwycięstwa w Stargardzie (dla Sądu Rejonowego w Stargardzie);
- Kolegacie Mariackiej w Stargardzie (dla uczniów Gimnazjum nr 3);
- nieistniejącym pomniku w dzielnicy Stargard-Kluczewo poświęconym mieszkańcom wsi Kluczewo (Klützw) poległym w czasie I wojny światowej (dla Urzędu Miejskiego w Stargardzie).

A. Bierca dokonał także wyboru i opisu dwudziestu czterech fotografii ze zbiorów Działu publikowanych w „Głosie Stargardzkim” (cotygodniowy dodatek do „Głosu Szczecińskiego”) od 24 października.

W dniu 12 grudnia kwerendę w zbiorach Działu (dokumentacja fotograficzna Stargardu do 1945 r.) przeprowadził Jürgen Willbarth, przewodniczący *Heimatkreis Stargard*.

Wystawy

Pracownik Działu A. Bierca w roku sprawozdawczym był kuratorem i autorem scenariusza dwóch wystaw eksponowanych w gmachu głównym MAH w Stargardzie. Wystawa *Światło-czułe świadectwa przeszłości. Stargard na archiwalnych fotografiach, planach, rysunkach* składała się z 21 plansz (100×70 cm), na których oprócz fotografii ze zbioru Działu Dokumentacji Zabytków MAH w Stargardzie zaprezentowano również materiał ikonograficzny pochodzący ze zbiorów: Archiwum Państwowego w Szczecinie, Germanisches Nationalmuseum Nürnberg, Herder Institut Marburg, Kriegsarkivet Stockholm, Kupferstichkabinett Staatliche Museen zu Berlin-Preußischer Kulturbesitz, Pommersches Landesarchiv Greifswald, Pommersches Landesmuseum Greifswald, Staatsbibliothek zu Berlin-Preußischer Kulturbesitz. Wystawa eksponowana była od 13 marca do 5 maja 2014 r.

Na wystawę *I wojna światowa 1914-1918* składało się blisko 200 eksponatów, które pochodziły ze zbiorów Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, Izby Historycznej przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury w Pełczycach oraz z kolekcji prywatnych (Roberta Adamowicza, Roberta i Remigiusza Paduchów, Józefa Tarkowskiego, Andrzeja Szutowicza i Marka Zasięcznego). Eksponatom towarzyszyło siedem tablic opisujących przebieg działań wojennych i niektóre rodzaje broni upowszechnione w czasie tego światowego konfliktu. Ponadto wystawę uzupełniała sześć wielkoformatowych powiększeń ukazujących zmagania na frontach I wojny światowej. Wystawa udostępniana była od 16 września 2014 r. do 8 lutego 2015 r.

A. Bierca, w oparciu o zbiory Działu, opracował teksty plansz do dwóch wystaw plenerowych. Cztery tablice stanowiły część wystawy czasowej *Stargard - miasto nad Iną* prezentowanej w parku Bolesława Chrobrego. Były to plansze: „Brama Młyńska”, „Rzeka Ina w systemie obronnym Stargardu”, „Mosty miejskiego ramienia rzeki Iny” i „Rzeka Ina”. Wystawa eksponowana była od 10 lipca do 30 października 2014 r. Dwie kolejne plansze – „Obrona miasta” i „Obrona kościoła św. Jana Chrzciciela” stanowią część plenerowej ścieżki edukacyjnej *Wojna trzydziestoletnia* (otwarta w grudniu 2014 r.).

Ponadto pracownik Działu A. Bierca przygotował, jako uzupełnienie wystawy czasowej *Wrogowie Polski Ludowej. Konspiracja antykomunistyczna na Pomorzu Zachodnim 1945-1956*, gablotę pt. „Przykłady broni używanej przez obie strony konfliktu”.

Na prośbę gminy Stara Dąbrowa wyżej wymieniony opracował tablicę informacyjną ustawioną na byłym cmentarzu ewangelickim (obecnie lapidarium) w Kicku (gm. Stara Dąbrowa).

W dniach od 7 do 30 maja 2014 r. w gmachu Książnicy Pomorskiej w Szczecinie prezentowana była wystawa czasowa *Z oddali i z bliska. Stanisława Mrowińskiego widoki miast Pomorza Zachodniego w 1954 r. oraz karykatury „Głowy Szczecińskie” z 1972 r.*,

której częścią składową była wystawa pt. *Z oddali. Miasta Pomorza Zachodniego w 1954 roku w rysunkach Stanisława Mrowińskiego*, której kuratorem był pracownik Działu A. Bierca.

Publikacje

Pracownik Działu A. Bierca w roku sprawozdawczym opublikował następujące artykuły i teksty:

- *Kluczewo, Chojna, Bagicz – forpoczty imperium. Radzieckie wojska lotnicze na Pomorzu Zachodnim w latach 1945-1992*, [w:] *Armia Czerwona/Radziecka w Polsce w latach 1944-1993*, red. K. Filip i M. Golon, Borne Sulinowo-Bydgoszcz-Gdańsk 2014, s. 128-150.
- *Powiatowy Urząd do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Stargardzie w świetle kontroli Wojewódzkiego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Szczecinie (kwiecień, 1956 r.)*, „Stargardia. Rocznik Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie” Tom VIII, 2014, s. 155-179.
- *Sprawozdanie z działalności Działu Dokumentacji Zabytków za 2013 r.*, „Stargardia. Rocznik Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie”, Tom VIII, 2014, s. 213-223.
- *I wojna światowa 1914-1918*, Stargard 2014 (folder do wystawy o tym samym tytule).

Referaty

Pracownik Działu A. Bierca w roku sprawozdawczym wygłosił referaty:

- *Radzieckie wojska lotnicze na Pomorzu Zachodnim 1945-1992* (w ramach cyklu „Muzealne Spotkania z Przeszłością” 17 kwietnia 2014 r.);
- *Historia lotniska wojskowego w Kluczewie* (na I Zlocie historycznych pojazdów militarnych „Czerwone Lotnisko”, 29 sierpnia 2014 r.).

Działalność edukacyjna

Pracownik Działu A. Bierca, w kwietniu 2014 r., oprowadził po miejskich obwarowaniach grupę młodzieży z Bursy Szkolnej przy pl. Majdanek w Stargardzie oraz w maju, po wystawie w Bastei i Kolegiacie, grupę osób z Urzędu Miejskiego w Stargardzie i przedstawicieli gmin spoza powiatu stargardzkiego.

Pozostałe

Pracownik Działu przy znacznej pomocy merytorycznej mgr. farmacji Jerzego Waliszewskiego przygotował na „Noc Muzeów” prezentację minerałów leczniczych na wystawie *Aptekarstwo pomorskie i stargardzkie na przestrzeni wieków*.

Pracownik Działu udzielił konsultacji Mirosławowi Mazańskiemu w sprawie ikonografii do publikacji *Stargard i okolice. Przewodnik rowerowy* (wydany w lipcu 2014 r.).

Pracownik Działu wraz z pracownicą Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną Martą Bierca w dniach 4-6 lipca brał udział w „XI Henrykowskich Dniach w Siemczynie”. We wnętrzach największego barokowego pałacu na Pomorzu Zachodnim, w ramach projektu zatytułowanego „Muzea Pomorza Zachodniego w Pałacu”, prezentowana była działalność wydawnicza i wystawiennicza MAH w Stargardzie oraz innych placówek muzealnych z terenu Pomorza Zachodniego.

Pracownik Działu A. Bierca wspólnie z P. Tarnawskim z Działu Historii i Badań nad Społecznością Lokalną opracował i złożył wniosek o dofinansowanie zadania realizowanego ze środków pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w 2014 r. Projekt *Przystosowanie pomieszczeń gospodarczych budynku szkoły gimnazjalnej na magazyn muzealny zabytków archeologicznych* otrzymał dotację w wysokości 100 tys. złotych i został zrealizowany w roku rozliczeniowym 2014. W trakcie tego etapu prac wykonane zostały projekty architektoniczne, konstrukcyjne oraz projekty branżowe. Po uzyskaniu pozwolenia na budowę, w okresie sierpień-grudzień, wykonane zostały przewidziane w projekcie prace rozbiórkowe polegające na rozebraniu istniejącego podłoża i wyburzeniu wybranych ścian działowych.

Andrzej Bierca

Ryc. 1. Basteja przy ul. Strażniczej w Stargardzie, wg stanu z 11 marca 2014 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 2. Basteja przy ul. Strażniczej/Kazimierza Wielkiego w Stargardzie, wg stanu z 11 marca 2014 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

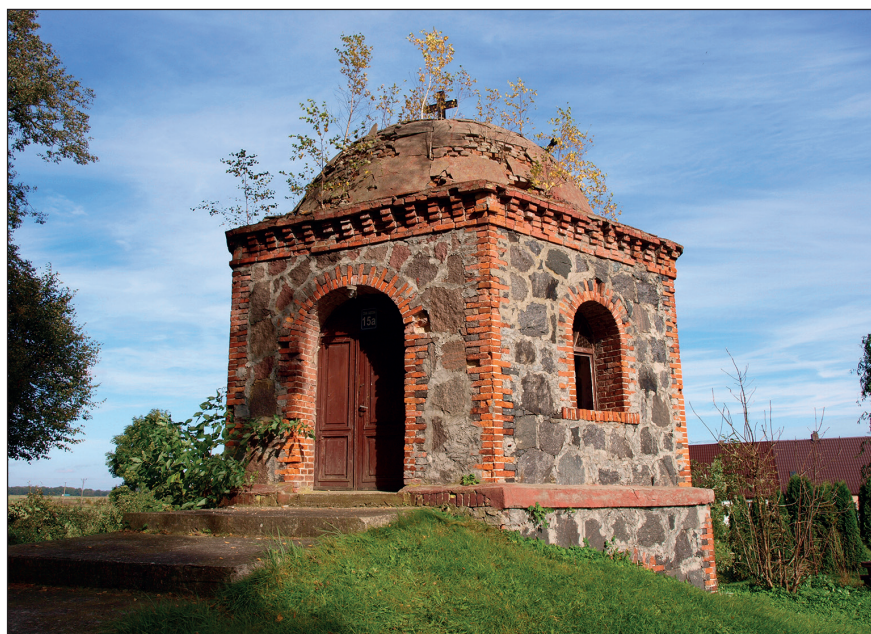
Ryc. 3. Fragment zachodniej fasady wieży północnej kościoła Mariackiego w Stargardzie w trakcie prac renowacyjnych, wg stanu z 11 marca 2014 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 4. Budynek plebanii kościoła Mariackiego przy ul. Bolesława Krzywoustego w Stargardzie po zakończeniu prac remontowych, wg stanu z 11 marca 2014 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 5. Arsenal/zbrojownia z około 1500 r. przy ul. Basztowej w Stargardzie (obecnie siedziba Archiwum Państwowego w Szczecinie Oddział w Stargardzie), wg stanu z 30 października 2014 r.
Fot. A. Bierca MAH w Stargardzie

Ryc. 6. Sześcioboczne mauzoleum-kaplica z 2 poł. XIX w. na dawnym ewangelickim cmentarzu przykościelnym w Starej Dąbrowie, wg stanu z 8 października 2014 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

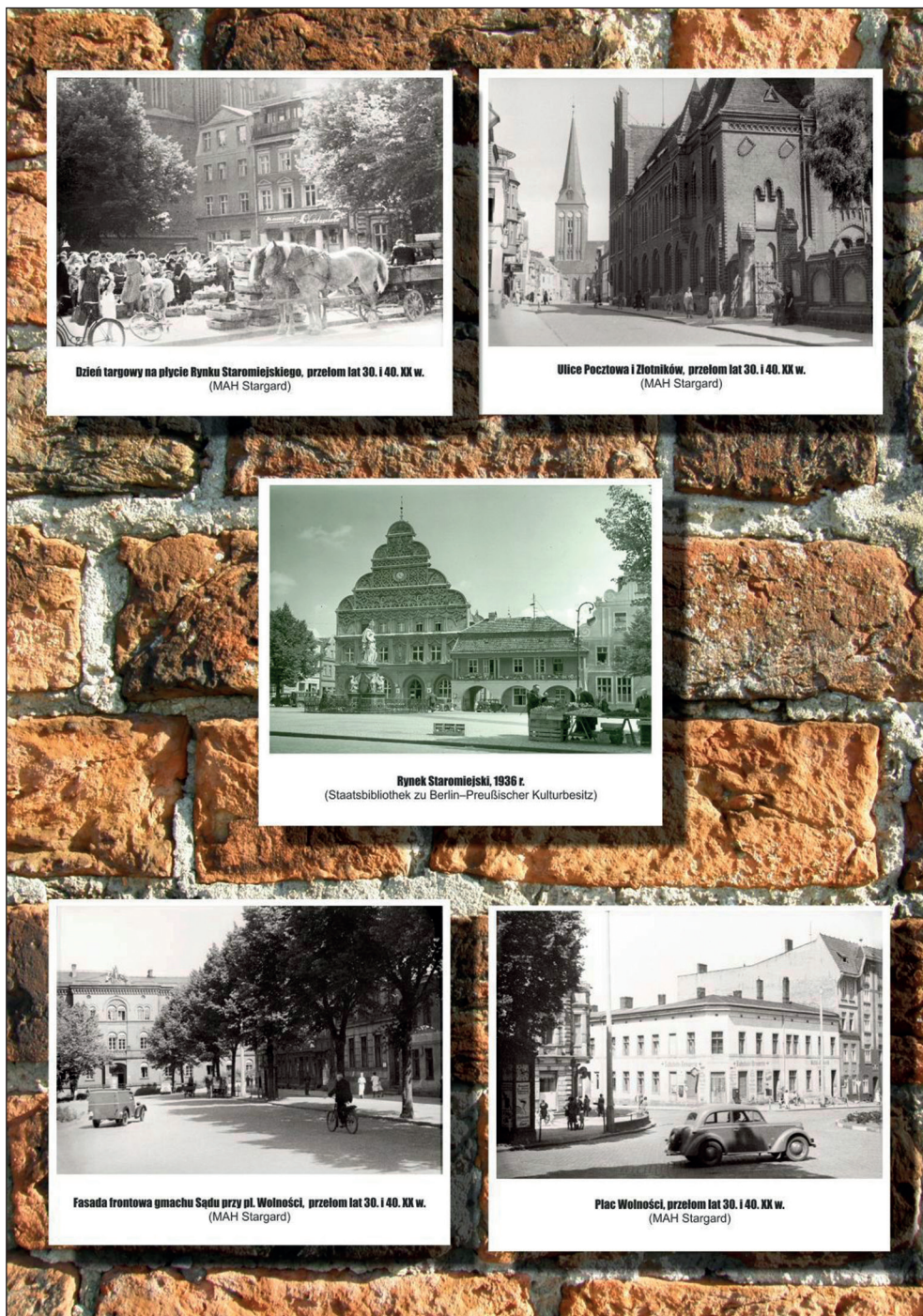

Ryc. 7. Wejście do magazynu zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie w trakcie prac remontowo-adaptacyjnych, wg stanu z 30 października 2014 r. Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 8. Prace remontowo-adaptacyjne wewnątrz magazynu zabytków archeologicznych MAH w Stargardzie, wg stanu z 12 listopada 2014 r. Fot. A. Bierca MAH w Stargardzie

Ryc. 9. Jedna z plansz prezentowanych na wystawie Światło-czule świadectwa przeszłości. Stargard na starych fotografiach, planach, rysunkach

Ryc. 10. Wystawa I wojna światowa 1914-1918 poświęcona 100-leciu wybuchu I wojny światowej.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 11. Fragment wystawy *Stargard – miasto nad Iną* eksponowanej w parku Bolesława Chrobrego od lipca do października 2014 r. Fot. A. Bierca MAH w Stargardzie

Ryc. 12. „XI Henrykowskie Dni w Siemczynie” (4-6 lipca 2014 r.), sala we wnętrzu barkowego pałacu, w której prezentowany był dorobek wystawienniczy i wydawniczy MAH w Stargardzie.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 13. Budynek Heimathaus Stargard przy Mittelweg 41 w Elmshorn, 15 października 2014 r.
Fot. A. Bierca, MAH w Stargardzie

Ryc. 14. Niemieccy żołnierze na terenie „Czerwonych Koszar” w Stargardzie, około 1934 r.
Fotografia ze zbiorów *Heimathaus Stargard* w Elsmhorn